

retur, nil mali a quoquam pateretur. Speciales filios suos Claravallenses ex intimo cordis affectu divinæ gratiæ commendavit, sicque sancta illa anima carne soluta, tanto liberior, ut credimus, æthereum penetrauit cœlum, quanto durius hic camino tribulationis et horrendæ mortis extremitate purgari meruerat. Sacrum corpus ejus basterne impositum, divinis psalmis et hymnis per totam viam resonantibus domno quoque Petro abbate funus cum magna reverentia prosequente, Claramvallem honorifice delatum est. Ubi quam sublimi et manifesta revelatione, de gloria martyrii ejus, idem abbas certificari meruit ad commendandam posteris tanti martyris memoriam referre non incongruum puto.

CAPUT XXIX.

Quod domnus abbas Petrus de glorificatione Christi martyris Gerardi per revelationem certificari meruit.

Cum a conventu Claravallis pro commendatione beate animæ missa solemniter, sicut moris est celebraretur, præfatus domnus abbas Petrus sacro altari astabat, solita sua devotione salutarem hostiam immolaturus. Qui licet hilaritatem vultus intuentibus se præstenderet, erat tamen tristis et mœrens valde super tam indigna morte pii Patris, maxime quod in domo sua, scilicet Igniaco, Dominus tam immane scelus fieri permisisset. Cumque diversis cogitationibus æstuarer, reputans ne forte propter peccata sua hoc accidisset, vidit repente visibili specie beatissimum Bernardum a dextris altaris stantem; eum quoque, de cujus morte lugebat domnum Gerardum a sinistris: utrosque inæstimabili claritatis gloria refulgentes. Quorum visione obstupefactus dum attonitus hæreret, dixit ad eum beatus Bernardus: « Cur, quæso, tanquam mortuum luges eum cujus transitoria mors in perennitatem beate vitæ commutata, pretiosa est in conspectu Domini? » Et protensa manu ad martyrem Christi Gerardum, qui in sinistra parte altaris stabat: « En, inquit, iste est frater meus, cujus funeri debitas persolvitis exsequias: qui quanto crudeliorem et indigniorem mortem in oculis hominum pertulisse visus est, tanto majori gloria a Domino sublimatus, inter victrices et purpuratas martyrum catervas sortem suæ vocationis accipere meruit. » His dictis, tam jucunda visio ab oculis intuentis sublata est. Tanta vero lætitia et securitas de glorificatione dilecti amici sui in corde ejus qui hæc videre et audire meruerat, successit, ut non jam quasi mortuum plangendum putaret, sed propulsato omni mœroris et dubietatis nubilo, tanquam fidelissimum intercessorem apud omnipotentem Dei misericordiam habendum censeret. Hanc revelationem a piæ memoriæ domno Gerardo quondam priore Claravallis, postea Everbacensi abbate audivimus, qui quantæ veritatis, puritatis et innocentie vir fuerit, norunt ii qui cum eo conversati sunt, de quo etiam a senioribus Claravallis referri audivimus, quia cum ad manus beatissimi Bernardi accederet, quatenus se per eum Ordini et domni Claravallis redderet, idem venerabilis Pater in spiritu Dei loquens, audientibus qui aderant innocentie ejus testimonium reddidit, dicens: « Ecce vere Israëlita, in quo dolus non est (Joan. 1). Exsequiarum itaque celebritate lætu mixto gaudio, peracta, et spiritualibus ejus filiis tanti Patris non tam temporalem mortem ejus lugentibus quam gloriosæ victoriæ ipsius, qua de inimico pro justitia fortiter occumbens triumphavit, congratulantibus, sanctum corpus ejus ante fores oratorii Claravallis in cellula, quæ olim ob receptionem corporum sanctorum confessorum Bernardi et Malachiæ constructa fuerat, in sarcophago super pavementum exaltato venerabiliter conditum est.

Igitur dum fama pretiosæ mortis ejus, quomodo scilicet innocens pro justitia et zelo Ordinis crudeli-

morte multatus esset, ubique vulgaretur, ad aures summi pontificis, beate videlicet memoriæ Alexandri, pervenit. Qui quoniam speciali eum dilectione pro suæ reverentia sanctitatis amaverat, multo pietatis affectu super tam indigna morte ipsius contristatus est, ipsumque tanti facinoris patratorem excommunicatum et extorrem a societate omnium fidelium habendum censuit. Evolutis post hæc aliquantulis annis, crudelis ille carnifex, qui tantum scelus commiserat, poenitentia ductus summum pontificem adiit, atque ad pedes ipsius misericordiam postulaturus corruit, Domno vero apostolico quærenti quis esset, vel quid mali commisisset: « Ego sum, ait ille, qui Gerardum abbatem Claravallis occidit. » Cumque domnus papa dilectum olim sibi abbatem nominari audisset, et auctorem mortis ejus coram se positum cerneret, totus inhorruit, et vehementer turbatus, minus discrete, sicut dicitur, pede eum repulit, dicens: « Vade, fili perditionis. » Quo audito miser ille concitus surgens recessit. Cardinales qui aderant, reverenter accedentes suggererunt domno papæ, quamvis sceleratissimum hominem, non debere sine misericordia dimitti, Domnium Jesum in cruce pro crucifixoribus suis orasse nec expedire apostolatui ejus, si tam immitte desperationis exemplum posteris relinqueret. Quorum verbis terribus apostolicus, festinanter paritidam illum vocari præcepit, quoniam non propterea ad horam illum repulit, ut desperandum de ipso censeret, sed ut horrorem et enormitatem tam immanis flagitii præcordiis ejus arctius imprimeret, et per hæc ad pura quæque pro scelere suo toleranda provocaretur. Sed o quam terribilis est Deus in consiliis super filios hominum, quoniam nemo valet corrigere quem ille neglexerit. Cum enim ad jussum pontificis miserabilis ille peccator a ministris quaquaversum quæreretur, non in consistorio, non in palatio, sed nec in universa urbe inveniri potuit: quove devenerit, vel quali fine defecerit, usque hodie ignoratur.

CAPUT XXX.

De piæ memoriæ domno Henrico, septimo Claravallis abbate postea Albanensi episcopo cardinale.

Glorificato per martyrii palmam beato Gerardo sexto Claravallis abbate, domnus Henricus Altacumbæ abbas, ad sabbatismum populi Dei jam in septima ætate quiescentis, cui dicit Spiritus: *Ut requiescat a laboribus suis (Apoc. xiv)*, desiderio, vita et moribus suspirans, septima ordinatione nobilis illius in sincera religione Claravallis congregacionis, spiritualis Pater electus est. Hic venerandus Pater, nobilis quidem genere, sed longe nobilior virtutum generositate, a primis adolescentiæ suæ annis in sanctuario Domini locatus, manum misit ad fortia, magis eligens ferre jugum Domini suave et onus ejus leve (Matth. xi), quam dici et esse filius Belial, id est absque jugo; plus appetens pro Christo Domino humiliari cum mitibus, quam dividere spolia cum superbis ac per hoc in sortem illius cadere, qui rex super omnes filios superbiæ (Job. xli). Porro dies adolescentiæ suæ tanta puritate et innocentia pertransiit, sicque canos sapientiæ in annis tenerioribus induerat, ut dum vix adhuc limen virilis ætatis attigisset, merito magis religionis et prudentiæ quam ætatis sequester inter Deum et homines constitueretur; et vicarius Filii Dei factus, nomen pariter et officium Patris et pastoris adipisci mereretur. Quam tamen prærogativam honoris vel potius pondus sollicitudinis, semel susceptum, tanta fidei et devotionis alacritate administravit, ut internus ille iudex, discretor cogitationum et intentionum cordis, qui in manu omnium signat, ut noverint singuli opera sua, fidelem in minori dispensatione probans majori eum charismatum gratia sublimare decerneret. Nempe maturiori jam ætate virtutibusque in habitum versis

abbas Claravallis factus, rigorem disciplinæ per quem alios ad tramitem justitiæ cogebat, in seipso minime neglexit, sed quantum dignitatem officii sui patiebatur, ad communis vitæ socialitatem se constringens, ipsi etiam labori manuum aliquoties pro tempore cum cæteris fratribus insudabat. Cæterum, quam sanum consilium dederit Sapiens omnibus in sublimitate constitutus dicens: *Quanto magnus es, humilia te in omnibus (Eccli. iii)*, quamque acceptum sit Deo, si prælatus propter timorem ipsius duris etiam et vilibus laboribus carnem suam castigare non dedignetur, pius, Dominus huic famulo suo demonstrare dignatus est: qui eum pro quadam negligentia sua, quam, dum labori manuum ardentius insisteret, contraxerat, nec tam gravem fuisse putabat, mirabiliter simul et misericorditer corrigere voluit (17^a). Accidit enim quadam vice ut idem venerabilis abbas tempore secacionis colligendo feno instans, in pratis grangiæ, quæ trans flumen Albam sita, proxima est monasterio Claravallis, cum fratribus suis impigre laboraret. Et ecce dum ferventius operi insisteret, frater quidam festinus adventu nuntians unum de conversis infirmis, ægritudine prævalescente, morti approximare: et propterea gratiam inunctionis desiderare. Abbas autem sciens cæteros sua presentia roborari, et ad laborandum ferventius incitari ægre nimis tulit se ab opere divelli: ideoque unum de senioribus vicarium pro se misit, qui eidem infirmo solemnem inunctionis officium impenderet. Quod ubi factum est frater ille sacramentis ecclesiasticis contra aereas potestates rite munitus, in pace vitam finivit.

Post hæc die quadam, dicto completorio, dum clara adhuc luce fratres se in lectulis suis collocassent, ipse etiam domnus abbas vigilans in lecto suo jacebat. Cui sic jacenti monachus quidam, qui paulo ante prædictum fratrem vitam decesserat, visibiliter apparuit, sicque ad eum locutus est: Scias, domine Pater, quoniam frater ille, qui proxime defunctus est, mox ut carnis induvias exiit, ante thronum gloriæ Domini nostri Jesu Christi a sanctis angelis presentatus est. Ubi cum subtilissima examinatione vita ejus discutitur, tandem ad ea, quæ circa eum in extremis agentem gesta sunt, discussionis scrutinium processit. Cumque benignus Iudex quæreret si omnia quæ circa morientes fratres fieri solent rite circa eum adimpleta fuissent, responsum est quia rite excepto eo solo quod abbas, dum labori ferventius instaret, eum in propria persona inungere neglexisset, sed pro se vicarium misisset. Quapropter Dominus me vocans, cujus cum cæteris tremendæ majestati astabam, dixit mihi: « Vade et ex parte mea dic abbat, quatenus pro hac negligentia sua, cuncto tempore vitæ suæ singulis diebus septem psalmos poenitentiales persolvat. » His dictis, nuntius celestis dum ea quæ intus audierat foris nuntiasset, ad Dominum mittentem rediit: a quo, licet foris apparens, intus minime recesserat. Abbas vero cum tremore et admiratione multa quæ audierat mente pertractans, divinæ pietati ex intimo corde gratias retulit, proprio experimento probans, irrefragabili veritate subnixam esse sententiam, quam de Domino testatur Apostolus dicens quoniam, *ipsi cura est de nobis (I Petr. v)*. Humillima itaque obedientia poenitentiam sibi a summo omnium abbatum Abbate injunctam suscipiens, tanta curavit sollicitudine observare, ut etiam postea factus Albanensis episcopus cardinalis solitus esset familiaribus suis dicere quia, si hoc articulo premeretur, ut unum et duobus modis omnibus fieri oporteret, scilicet, in die sancto Paschæ, seu Natalis Domini, aut missam

(17^a) Henrici culpa nonnisi venialis fuit, qua laborem manuum non dimisit, et per alium ungi curavit, quem per se ungere debuit: fortassis suos indescandalizans.

aut psalmos illos omittere, potius missam intermitteret. Benedictus igitur Deus in donis suis, et sanctus in omnibus misericordiis suis, qui in his novissimis diebus tam perspicuis et evidentibus revelationibus consolatur humiles servulos suos, ut per hoc a visibilibus abstracti, invisibilibus pedem fidei fortius imprimamus, certissime scientes quoniam visibilibus et invisibilibus ipse unus et solus est Dominus, qui incomprehensibili majestate sua soli polique patriam, unam facit esse rempublicam.

CAPUT XXXI.

De converso, qui per gratiam Dei et orationem venerabilis abbatis Henrici damnationis sententiam evasit.

Frater quidam laicus in Claravalle quidem aliquandiu conversatus, sed sub castissima Claravallis disciplina nequaquam fuerat nutritus, verum de alia domo illuc transmissus, crimina gravissima, quæ in priori domo sua commiserat, usque ad ipsum mortis articulum, horrenda cordis duritia, sine confessione et poenitentia abyssopetens, sine confessione et poenitentia abyssopetens, in cujus ditione et voluntate universa sunt posita, tam liberaliter quam misericorditer ab æterna damnationis voragine, jamjamque super caput ipsius imminenti, eripere dignatus est. Pressus enim gravissima infirmitate, cum jam mortem vicinam adesse sentiret, divina gratia, quam quandoque miseris et indignis peccatoribus miseretur, illustratus, accito confessore peccata sua confiteri voluit. Livida vero malignorum spirituum caterva, quæ quantum in ipsa est, semper gratiæ Dei adversatur timens ne per salutarem confessionis antidotum peccatorem perderet, quem diu laqueis suis irrelitum incontinenti se rapere posse præsumebat, tanta vi malitiæ suæ super eum irruit, ut perditio flammis officio diutius permanens, mutus jam ultimum trahere flatum videretur. Pius vero Dominus, qui sic debellare superbos, sicut quondam typicum illum Pharaonis exercitum mediæ noctis silentio per columnam ignis et nubis respiciens contrivit, ita et nunc mediæ noctis silentio per intercessionem, sicut credimus, beati Bernardi sanctorumque qui in Claravalle requiescunt, tyrannicam dæmonum superbiam increpans et fugans, reum suum absolvit, redditoque linguæ officio, ad confessionis sacramentum animavit. Denique cum fratres infirmarii sollicitè circa eum observarent, et jam nullus aliud, nisi mortem illius præstolaretur, esse repente mediæ noctis hora instante aperuit oculos, et absolute loquens, se confiteri velle fratribus indicavit. Tunc velociter accersito venerabili domno Henrico abbate, confessus est ei, loquens in amaritudine animæ, et dicens: « Ego peccator immundus, ego omnium flagitiosissimus, confiteor Deo, et tibi, Pater, quia cum essem pridem in monasterio meo, nomine Esrom, quod situm est in Dacia, ex quadam fornicaria filium genui, et neque confessionem neque poenitentiam super hujusmodi scelere hactenus egi. Proinde nunc cum obmutuissem, maligni spiritus miserrimam animam ad loca infernalium rapuerunt; ibique vidi supplicia, quibus mox exutus corpore mancipandus ero ad puniendum. Ibi quoque ad cumulum damnationis meæ filium meum jam pridem mortuum reperi, iniquitates meas arguentem et exprobrantem mihi hujusmodi verbis: Heu, detestande peccator! heu, excerande proditor castitatis et religionis, nunquam natus fuisses, nunquam adultus fuisses! quasi qui non esses, de utero ad tumultum translatus fuisses! quoniam exigente malitia tua, ego iam istas perduci merui miseras! »

His igitur auditis et visis conturbor atque coarctor nimis, tum pro ejusdem filii mei imputata poenaltate, tum pro mea ipsius jamjamque immi-

nente damnatione. Cum ergo hæc audisset discretus et prudens Pater domnus abbas Henricus, commota sunt viscera ejus vehementer, super tanta tribulatione peccatoris in supremo agone periclitantis. Unde et salutaribus verbis aggrediens hominem cepit eum omnimoda argumentosa pietatis instantia ad spem veniæ animare, consulens et suadens efficacibus monitis, ne unquam aliquo modo de ineffabili misericordia potentissimi Redemptoris diffideret, sed plena fidei devotione clamaret et diceret: « Credo, Domine, quia si etiam in profundum inferni demersus fuero, inde me potens est misericordia tua liberare. (Job. xxx.) » Tandem itaque injuncta poenitentia, factaque absolutione, abbas dimisit ægrotum, sequè recepit in dormitorium. Vix hora transierat, et ecce denuo, sollicitante infirmo, abbas ad eum revocatur, ac sine mora revertitur. Ad quem sic ait infirmus: « Obsecro te, domine Pater, miserere mei, et ora pro me misero peccatore, quia modo postquam tibi locutus sum, ad loca penarum reductus sum: ubi etiam significatum est mihi, quoniam propter confessionem quam miserante Dei feci, et propter poenitentiam quam accepi, per gratia Dei liberandus sum ab æternæ damnationis voragine, in purgatoris tamen supplicii seclera quæ commisi et omnia peccata mea usque ad novissimum quadrantem exsolutus. Quia vero minus pure confessus sum, et absque pura confessione salvari nequeo, magno Dei munere ecce secunda vice redire permissus sum, quatenus virus, quod adhuc remordet conscientiam, per salutarem confessionis potionem evomere festinem. Confiteor itaque Deo, et tibi, Pater, quod a quodam fratre tunicam unam sine licentiâ accepere præsumpsi, et de hoc proprietatis et inobedienciæ crimine hactenus sine confessione et poenitentia vixi. » Itaque religiosus et pius Pater Henricus, tantam divinæ bonitatis abundantiam super tanto peccatore vehementer admirans, et tanquam bonus pastor oviculæ perditæ quidem, sed inventæ congratulans, facta denuo absolutione, poenitentiaque injuncta, infirmum et poenitentem tenerrimo pietatis affectu gratiæ Dei commendavit. Qui etiam infirmus, orante abbate, animæquior factus, et ipsa serenatione vultus statum suum melioratum esse significans, rursus obmutuit, et post modicum intervallum in pace quievit. *Quis accusabit adversus electos Dei? Si Deus justificat, quis est qui condemnet? (Rom. viii.)* Ipsius omnipotentis soli licitum et possibile est de eadem massa generis humani facere aliquod vas in contumeliam, aliquod in honorem nec quisquam valet ei dicere: Quare sic fecisti? cujus judicia vera justificata in semetipsa, cujusque misericordiam ab æterno et usque in æternum super timentes eum, sicut nullus ex omnibus filiis humanum, sic nec quisquam ex omnibus virtutibus angelorum comprehendere poterit. Sicut namque conscius ille cælestium secretorum Augustinus super sententiam illam, quam in Evangelio ait Dominus: *Nemo potest venire ad me, nisi Pater qui misit me, traxerit eum (Joan. vi)*, dicit: « Quem trahat Pater omnipotens, vel quem non trahat, quare illum trahat vel non trahat, noli velle discutere seu judicare, si non vis errare »

Cæterum sicut beati nimis, qui tam speciali privilegio gratiæ salvari merentur, ut hic de quo locuti sumus, sic e converso miseri et infelices nimis, qui talium exemplo peccata sua usque ad mortis articulum confiteri dissimulant, temeraria valde impudentia eandem se gratiam in extremis suis consecuturos præsumentes, cum Dominus per Psalmistam dicat: *Non congregabo conventiculorum sanguinibus (Psalm. xv)*, quia pauci sunt, qui in sanguine peccatorum perdurantes hanc gratiam consequantur: sed neque privilegia paucorum faciunt communem legem ideoque quicumque de

A misericordia Dei tam superbe præsumunt, et tempus gratiæ quod præ manibus, per negligentiam suam perdunt, cum tempus gratiæ transierit, et horror et caligo sempiternæ mortis lucem vitæ hujus contenebraverit; tunc sicut capiuntur pisces hamo, et aves laqueo, sic capiuntur miseri tempore malo: tunc omnipotentis Dei tremendam majestatem, quam nunc despiciunt peccata hominum propter poenitentiam benignissime dissimulantem; sentient justissima et severissima districtione peccata supplicii nunquam finiendis punientem. Igitur reverendissimus Pater Henricus abbas Clarevallis, dum quotidianis virtutum incrementis ad meliora proficeret, et opinio sanctitatis ejus clara ubique vulgaretur, voluntate et electione summi pontificis, fratrum quoque cardinalium consilio annuente, in Albanensem episcopum cardinalem assumptus est. Quam dignitatem adeptus, sic ea quæ pontificis erant exsequatur, ut primæ suæ professionis et humilitatis nequaquam immemor existeret, foris auctoritatem sacerdotio condignam præstans, sed intus luctum monachi in spiritu contrito et corde humiliato sacrificans, obtutibus interni inspectoris placere festinabat. Factus autem episcopus Claramvallem suam oblivioni minime tradidit, sed sincero eam semper dilexit amore, honori et utilitati ejus tam in curia Romana, quam alibi, ubicunque poterat, fidelissima devotione intendens. Consummatis vero feliciter diebus vitæ suæ sepultus est in Clara-valle, in loco quem sibi elegerat, et magno desiderio præoptaverat: qui locus medius est inter memorias sanctorum confessorum Christi Bernardi et Malachie, quemque ea intentione sibi ad locum sepulture prælegit; ut in die generalis resurrectionis præfatis sanctis adherens, quidquid meritorum sibi deerit in se, sanctissimorum contubernium suorum meritis adipiscatur.

CAPUT XXXII.

De venerabili viro domno Petro octavo Clarevallis abbate.

Postquam mater universalis, videlicet sancta Ecclesia Romana, quæ habet plenitudinem potestatis, in partem sollicitudinis ascivit domnum Henricum quondam Clarevallis abbatem, eum quærentem enixius abbates et fratres Clarevallenses, quem in locum ejus subrogarent, cito de proximo obtulit se fragrantissima virtutum suaveolentia domni Petri abbatis Ignaeciensis, ejus supra mentionem fecimus: qui hanc specialem gratiam ab hominibus sui temporis obtinuerat, ut sanctus et bonus, electus ex millibus prædicaretur. Hunc itaque dignum dignorum successorem, octavum Clarevallis abbatem unanimo consensu elegerunt: dignum, inquam, qui pro suæ reverentia humilitatis ad altiore locum ascendens, templi Domini, quod ex vivis lapidibus ædificatur, minister constitueretur, de quo per Ezechielem dicitur, quoniam in octo gradibus ascensus ejus (Ezech. xxxiv): hoc significante Spiritu sancto quod per gradus octo principalium virtutum ad octavam æternæ beatitudinis ascenditur. Iste Dei famulus, cum ante susceptum regimen Clarevallensis Ecclesiæ perfectus et sanctus judicio omnium habitus fuisset, tamen tanquam præterita conversatio sua nullius momenti fuisset, ad novum agnem seipsum extendere cepit, studens modis omnibus dare voci suæ vocem virtutis, id est ut quæ ore docebat, opere non destrueret, omnia iusta et sancta factis magis quam verbis ostenderet; Patrum quoque præcedentium vestigia continue præ oculis haberet, præcipue sanctissimi Patris nostri Bernardi, cujus se indignum vicarium judicabat. Cumque cæteris floreret virtutibus, gratia tamen mansuetudinis ita decoratus erat, ut in habitu, in incessu, in vultu, in locutione ipsius nihil aliud, nisi sanctæ humilitatis quæ aliud in corde ipsius radicaverat judicium reniterent. Denique universa fere

domus administratione in temporalibus cellarariis et provisoribus ejusdem domus commissa, ipsa soli Deo vacare salutique animarum intendere proposuit. Nempe quotiescunque exoccupatus esse poterat, in auditorio solus in silentio, demisso in terra vultu sedebat, ut si quis de junioribus, vel infirmioribus fratribus multitudine tentationum percussus, seu quavis molestia gravatus fuisset, liberam eum ad eundem facultatem haberet: quem etiam continuo, secundum datam sibi gratiam salutaribus monitis et dulcissimis edificationum eloquiis ad agonis pro Christo suscepti tolerantiam roborabat.

Cæterum quam rigidus castigator corporis sui fuerit, ex hoc satis aperet quod nunquam duabus tunicis et duabus cucullis simul, sed aut una cuculla et duabus tunicis, aut una tunica et duabus cucullis, etiam in asperissimo frigore vestiebatur; botis quoque rarissime utebatur. Frugalitati vero et parcimoniæ in tantum operam dabat, ut ipsis quoque communibus cibis parcissime utens, magis quæ lectuque sustentamentum fragilis corporis quærere, quam gula irritamentis indulgere se comprobaret. Semper in corde, frequenter et in ore habebat, se indignum, se insufficientem esse, qui tantam domum regeret; se minus idoneum, minusque discretum, ad quem de universis mundi partibus tanta abbatum et fratrum multitudo respicere deberet. Unde etiam regi Francorum, qui propinquus erat, quadam vice dixisse fertur: « Vide, domine mi rex, quod ego tantillus homuncio, nullam prorsus habens personam, mentis etiam et rationis inops, tam sublimem domum regendam suscepi, et timeo graviter ne forte per imprudentiam et insufficientiam meam, status Clarevallis, qui huicque inviolatus permansit, labefactetur. » Cujus humilitate rex admodum delectatus, respondit ei: « Cur, domine Pater, in tantam pusillanimitatem temetipsum dejicis, ut curam animarum, quas Deo auctore regendas suscepisti, deserere velis? Ne quæso, ita feceris, sed secundum gratiam tibi a Domino collatam, curam Domini oculis vigilanter exercere non negligas. Tu tantum esto abbas intus, in iis quæ ad honorem Dei, et ad salutem animarum pertinent: ego foris ero abbas, in omnibus quæ ad utilitatem domus vestræ spectant, possessiones vestras tutando, et ab omni exactione liberis reddendo, omnem etiam qui maligna voluntate vos quolibet modo inquietare præsumperit, regni animadversionis ultione feriendo. » Purissimam et Deo placitam hujus beati viri in sancta religione conversationem manifestius indicat gloriosa illa revelatio, quam supra expressimus, per quam glorificationem Christi martyris Gerardi quondam Clarevallis abbatis, non solum spiritualibus, verum etiam corporalibus oculis et auribus videre et audire dignus fuit. Quam vero copiosa supernæ gratiæ dulcedine perfusus fuerit, quamque non inefficax pro sceleratis et peccatoribus intercessor extiterit, mirabilis illa et vere memoria digna Balduini militis et sceleratissimi peccatoris in extremis conversio manifeste declarat. Quæ qualiter accidit, non ad impunitatem promittendam eriminosus, sed ad honorem Dei, et ad consolationem poenitentium profereamus, sicutidem reverendissimus abbas eam quondam fratri multis precibus exoratus seriatis exposuit, cujus verbis fidem non adhibere, omni religioni detrudere est. Porro memoratus frater scripto, quæ audierat, commendavit: unde et nos ea quæ dicturi sumus, ipsius verbis expressimus.

CAPUT XXXIII.

Qualiter omnipotens Deus cuidam sceleratissimo peccatori, meritis et precibus venerabilis Petri abbatis poenitentiam fructum concessit.

Miles quidam, nomine Balduinus, dominus castri, quod in territorio Remensi situm Guiza unoccupatur, cum esset homo bellicosus et strenuus armis postposito timore Dei multa mala quotidie perpetrabat,

bat, rapinis, incendiis cædibus, cæterisque similibus diabolicis operibus frequenter insistens. Hoc autem solummodo boni in eodem esse videbatur, quod virum sanctissimum Petrum tunc Ignaeci, postea Clarevallis abbatem, cum tota domo Ignaeciensi sincere diligens magnifice honorabat, multumque de ejus meritis confidebat. Neque vero id frustra, quemadmodum rei exitus declaravit, ut adimpleretur sententia, quam Dominus in Evangelio ait: *Qui recipit justum in nomine justii, mercedem justii accipiet (Matth. x)*. Nam cum adhuc esset in ætate virili, contigit eum lethali ægritudine pressum ad extrema perducere. Proinde misit quancocius nuntium, rogans et supplicans quatenus prædictus abbas ad se venire dignaretur. Qui concite veniens, inventi hominem jam pene consumptum, et linguæ officio penitus destitutum. Sed orante abbate sancto, larga benignitate Christi Domini nostri indulta est prolixus ægro loquendi facultas, et voluntas confitendi. Confessione vero cum multa cordis contritione facta, voluit incontinenti mundum deserere, et habitum sanctæ religionis assumere. Conjuge autem ipsius, quæ plus corpus mariti sui quam animam diligebat, multa pertinacia ne hoc feret prohibente, ditatum est interim votum, donec illa de sospitate ipsius penitus desperata, tandem suum dedit assensum. Qui gavisus vehementer de impetrata conversionis licentiâ, mox ad supra prædictam Ignaeci domum transferri se fecit, futurus ibidem monachus, si vixisset. Sed morte accelerante soluta est prolixus anima ejus a corpore, amarissima contritione ingemiscens ac poenitens vehementer, quod tempus poenitentis sine poenitentia transigisset. Cumque defunctus fuisset, factæ sunt de eo revelationes multæ præfato abbati, cæterisque senioribus loci, quas quia longum est omnes explicare, paucas ex pluribus annotare curavimus. Eadem igitur nocte qua defunctus est, apparuit in visione cuidam viro religioso, quasi de lecto se erigens, in quo gravi ægritudine pressus jacere videbatur. Cui cum ille admiculum ferre conaretur, ait: « Non est mihi necesse, frater, ut te ipsum fatiges; sanctus namque Benedictus sub cuius alas, licet indignus, confugi, adiutor est mihi fortissimus, ipseque me mittit ad dominum Petrum abbatem vestrum, ut ab eo monachus fiam. » In ipsa nocte eum idem venerabilis abbas pro anima peccatoris, sed poenitentis sollicitus et anxius valde existeret, cepit animo pertractare qualiter homini mortuo tanta peccatorum mole gravato succurrere posset. Hæc illo cogitante, subito astitit ei quidam ejus vultum non agnoscebat, quem tamen angelum Domini fuisse credebatur, respondens cogitationibus ejus, et dicens: « Magno adiutorio indiget. Haud dubium vero est quin de ipso mortuo diceret. » Et his dictis, statim ab oculis ejus sublatus est.

Itaque sanctus abbas, accepto, divinitus hujusmodi responso, liquefactus est totus pietatis et fraternæ compassionis unguento; et mox conversus ad orationem altaria sanctorum circumibat, eorumque suffragia pro salute defuncti affectu diutius acclamarat, ex infirmitate fragilitatis humanæ tanquam moesto et fatigato somnus obrepere cepit. Tenbiter vero obductis palpebris, cum nec plene vigilans, nec plene dormiens sibi videretur, repente apparuit ei Satanas, vultu terribili minaciter fremens adversus eum et dicens: Quid? Balduinum auferes mihi? » Et cum hoc dixisset, in impetu furoris exiit in eum, coarctans et comprimens vehementer. Qui statim expergefactus, ita se omnibus membris astrictum reperit, ut ea movere non posset, sed verbum Dei non fuit alligatum. Dixit itaque ad insatiabilem illum homicidam: « Adjuro te, spiritus immunde, per sanguinem Jesu Christi Filii Dei, quem pro nobis miseris et peccatoribus in cruce

fundere dignatus es; et per gloriosam ejus genitricem et Virginem Mariam, quatenus huic animæ confessæ et pœnitenti nocere non præsumas. » Et cum hoc dixisset, divina virtute coactus reliquit eum diabolus, et fugit. Ipse vero in sua relaxatione defuncti liberationem intelligens, resumpta orandi constantia, magis ac magis interim precibus insistebat. Tanta namque in illa hora devotionis gratia perfusus est, tantamque de Dei misericordia fiduciam mente concepit, quantam nunquam in vita sua fuerat expertus. Unde etiam indubitanter credidit suas suorumque fratrum supplicationes pro eodem defuncto divinitus exaudiri. Mane ergo facto cum capitulo fratrum præsideret, omnes in commune sollicitè rogat, attentius monet, quatenus pro anima peccatoris, qui ad ipsos in supremo necessitatis articulo confugisset, devotas preces effunderent, multasque et diuturnas orationes statuens, ipse per dies tringinta pene quotidie sacrificium nostræ redemptionis pro ejus anima offerre curavit. Porro per totum tricennarium illud vix aliqua dies præterit, quin memorato abbati, aliquando quidem dormienti, aliquando etiam, quod magis mirum est vigilantem, idem defunctus, scilicet Balduinus, appareret interdum quoque flexis genibus et junctis manibus coram eo stans supplicare videbatur, ut pro se orare non desisteret.

Contigit autem in ipso tempore abbatem quemdam monachorum nigri Ordinis, quem miles ille adhuc in carne vivens aliquando graviter injuriaverat, ad eandem domum Ignaei hospitandi gratia divertere. Gavisus vero reverendissimus abbas Petrus, quod hanc quoque occasionem adjuvandi peccatricem animam sibi præstitisset Dominus, supra dictum abbatem duxit ad tumulum defuncti, obsecrans in Christi amore ut eum absolveret ab illa injuria quam, suadente diabolo, in ipsum commiserat. Quo statim sine dilatione, tum propter honorem Dei, tum propter compassionem fraternæ misericordiæ, quod petebatur concedente, ecce in ipsa nocte defunctus ille domo abbati Petro gratulabundus apparuit, ostendens ei corpus suum purgatum a lepra, qua se ab olim contaminatum fuisse insinuabat. Præterea in facie ipsius apparuit immensi cujusdam vulneris penitus obducta cicatrix, ejus sanitas recens deletum ostendebat esse piaculum, quod in abbatem commiserat. Post hæc autem, cum jam Dominus declarare vellet exauditas fuisse in conspectu suo preces sancti abbatis fratrumque ejus, pro anima pœnitentis illius, in ipso sancto die Parasceves, jam inchoato circa horam nonam divino officio, in ipsa, inquam, hora, qua Dominus Jesus Christus pro peccatoribus crucis supplicium subire et mortem gustare dignatus est, cum idem venerabilis abbas indutus sacerdotalibus juxta altare præsideret, apparuerunt ei duo juvenes præclaris vultibus et sericis vestibus nitentes: qui eundem Balduinum defunctum dextra lævaque incedentes ad altare deduxerunt. Transientes vero coram abbate, convertentes se ad eum dixerunt: Ecce dominus Balduinus. Erat autem ipse defunctus nigris quidem vestimentis, sed tamen bonis et decoris amictus, quæ quasi de Isebrano esse videbatur. Quod videns sanctus abbas, lætatus est valde, nimirum intelligens in vestibus nigris pœnitentiæ signum, et in representatione ipsius ad altare certum reconciliationis indicium. Ut vero reconciliationis hujus omnis a corde famuli Dei removeretur scrupulus, qui prius crebro apparere solebat intercessionis opem flagitans, deinceps nec ipsi abbati, nec alteri cuiquam apparuit, ut etiam per hoc magna misericordia Dei se in numero pœnitentium, et in purgatoris locis ad similitudinem Dei reformandorum receptum fuisse declararet. Quis, rogo, divinæ bonitatis et clementiæ viscera super nos miseros et peccatores

digne æstimare sufficiat? Sed sicut certissime credit catholica mater Ecclesia Dominum Jesum pro peccatoribus et impiis in passione et in morte sua innocentissimum sanguinem suum fuisse, ita prorsus incertissimum est quisnam sit ille qui ad redemptionem hujus sacramentum pertineat, vel, quis ille, qui non pertineat: ideoque merito judicare prohibemur, neque de quantum libet sceleratissimo peccatore præcipitem ferre sententiam, quia qualis quisque sit hodie, utcumque æstimare possumus, qualis vero crastino futurus, omnino scire non possumus. Neque enim solum quidam per gratiam Dei de peccatis et vitis transeunt ad remedia pœnitentiæ, verum etiam, quod omni lacrymarum fonte plangendum est, terribili nimis iudicio Dei, de virtutibus et sanctis operibus nonnulli tandem dilabuntur ad vitia. Ergo qui stat, in timore et tremore videat ne cadat; qui autem cecidit, modis omnibus sollicitus sit ut resurgat. Ubicumque enim lignum humanæ naturæ in morte carnis ceciderit, sive ad austrum, sive ad aquilonem, ibi erit (*Eccl. xi*), id est aut cum Christo, qui est vera vita, in æterna beatitudine, aut cum diabolo, qui est vera mors, in perpetua damnationis miseria.

Perpende itaque, lector, quam charus et acceptus Deo fuerit iste beatus abbas Petrus, cujus meritis et precibus donavit hominem peccatorem, qui ob multipliciter et enormiter scelera suorum vix unquam de profundæ mortis voragine respirare posse videbatur. Quod si ante susceptum regimen Clarævallis tam perfectus fuisse dignoscitur, postquam pastor et rector hujus religiosæ domus fieri meruit, de qua, sicut beatus Bernardus in quodam sermone suo testatur, optimos et pretiosissimos animarum redditus singulis annis colligit Deus nihilne meritorum illi accevisse putabimus? Accrevit utique, quia priorem religionem sua posteriore sanctitate multiplicibus virtutum incrementis cumulavit, sic Marthæ inquietas in semetipso castigans occupationes, ut Mariæ quietem per sacræ contemplationis studium toto mentis complecteretur affectu. Sic subditos aretam et angustam viam incedere docens, ut legem quam aliis imponebat, primitus hanc tenendum esse, in sua sancta conversatione demonstrat. Consummatis igitur laudabiliter diebus vitæ suæ, debitum universitatis exsolvit; et qui aliquandiu in lacrymis seminaverat, claudens oculos in morte carnis, in gaudio immortalis vitæ dulcissimos laborum suorum manipulos æternaliter metit. Venerabile corpus ejus in cellula, qua supra diximus, martyrem Christi Gerardum positum, in sarcophago super pavementum exaltato cum condigno honore reconditum est: ubi cum beato collega suo in pace in idipsum obdormiens et requiescens, generalis resurrectionis diem et gloriam, quæ tunc sanctis reddetur, feliciter præstolatur.

Recapitulatio supradictorum.

De virtutibus et laudabilis vitæ præconiis reverendissimorum Patrum, beati Alberici primi, et beati Stephani secundi Cisterciensis cœnobii abbatum, nec non et sanctissimi Bernardi primi Clarævallis abbatis, eorumque successorum, quasi de spatioso et florido campo non inutiliter, ut reor, ista decerpimus, et fratribus nostris lectioni studentibus, et lectione quoque proficere cupientibus tanquam vernatissimos flosculos apposimus. Dei omnipotentis misericordiam postulantes, quatenus non tantum Cistercio et Clarævalli, sed etiam universitati Ordinis nostri Patres tantæ religionis et perfectionis imitatores suscitare dignetur, ut omnes nos qui in Cisterciensi Ordine pondus diei et æstus, quod institutores nostri indefesso studio portaverunt, nobisque portandum tradiderunt, ferre decrevimus, non solum ex lectione sacræ præcedentium Patrum exempla cognoscamus, verum etiam præsentium Patrum illuminati roboratique doctrina

intra Dominici ovilis caulas, ubi intrantes et exeuntes pascua vitæ inveniamus, recipi mereamur. Nemo vero putet nos hæc de Cisterciensium et Clarævallis abbatum sacra conversatione ista conscripsisse, quasi non et in aliis domibus nostri Ordinis, præcipue in illis quæ cum Cistercio et Clarevalle caput Ordinis esse noscuntur, Firmitate scilicet Pontiniaco et Morimundo claruerint, Patres vita et religione conspicui, cum certissime sciamus, in diversis cœnobiis nostri Ordinis Patres diversarum gratia virtutum florescentes

existisse, quorum meritis et precibus usque hodie per universitatem congregationis nostræ vigor disciplinæ et fervor sanctæ religionis adjuvante Domino conservatur. Sed nos ea, quæ de principalium domorum Ordinis Patribus cognovimus, ad exemplum sufficere credimus, quorum et sanctitas sine præjudicio cæterorum excellentior esse creditur, et auctoritas animam legentis ad reverentiam amoremque sacræ religionis facilius accendere speratur.

DISTINCTIO TERTIA.

De quibusdam S. Bernardi fratribus et discipulis, aliisque Clarævallis religiosi.

CAPUT PRIMUM.

De domno Gerardo fratre sancti Bernardi cellerario Clarævallis.

Jam vero ad seniores, qui sub beatissimo Patre nostro Bernardo, et deinceps in Claravalle claruerunt, stylum vertamus, viros vere religiosos, contemptu sæculi sublimes, ordinis æmulatione ferventes, diversorum charismatum gratia tanquam sidera cœli relucentes, sanctæ contemplationis studio sine tædio mentis invigilantes, qui nomen et habitum monachi sancti moribus et optima conversatione decoraverunt, utque hoc quod dicebantur, vere essent, et admirabili devotionis instantia elaboraverunt. Quorum primum tanquam primogenitum, quod in lege Domino offerri præcipitur, non immerito ponemus domnum Gerardum quondam Clarævallis cellerarium, germanum fratrem sancti Patris nostri Bernardi, plurimumque ab eo dilectum: qui quanto difficilius in initiis conversioni consensisse visus fuit, tanto tenacius et sincerius postmodum in omni conversatione sua ejusdem conversionis exercitiis adhæsit. Cum enim servus Domini Bernardus in adolescentia sua tanquam tenerrimus ligni vermiculus delicatus existens. Spiritu sancto præventus manum ad fortia mittere proposuisset, conversionis etiam gratiam mente conceptam Domino novisset, eodem quoque Spiritu inflammatus conversionis socios quaquaversum colligeret: cum jam cæteri fratres ejus salutaribus monitis assensum præbuisset. Gerardus salubre consilium difficilius admittebat, quia, cum esset miles in armis strenuus, juventutis robore validus, magnæ prudentiæ, benignitatis eximia, et qui ab omnibus diligeretur, radicem cordis hujus mundi pompis et vanitatibus altius infixerat. Cumque obstinato animo fratris sui monita repelleret, Bernardus fide jam igneus, et fraternæ charitatis zelo mirum in modum exasperatus: « Scio, inquit, scio, sola vexatio intellectum dabit auditui. » Et ecce præsentialiter in latere ejusdem fratris sui lancea infixæ ei apparuit præsagium futurorum. Moxque digitum loco lateris in quo lanceam solus ipse videbat, apponens; « Veniet, inquit, dies, et cito veniet. Cum lancea lateri huic infixæ pervium faciet iter ad cor tuum consilio salutis tuæ quod aspernaris, et timebis quidem, sed minime morieris. » Sic dictum, sicque factum est. Paucissimis namque interpositis diebus circumvallatus ab inimicis, capitur et vulneratur juxta verbum fratris sui, lanceamque ipsi lateri, eidemque loco, quo prædictum fuerat, trahens, et mortem quasi jam præsentem perhorrescens, clamabat: « Monachus sum, monachus sum Cisterciensis. » Nihilominus tamen captus, et in custodia reclusus est. Porro de vulnere præter spem cito convaluit, propositum vero se votum quod voverat, non mutavit. Cumque frater ejus laboraret, ut erui posset

sed nil proficeret, Gerardus magis ac magis contristari et anxari cepit, eo quod votum quod Domino voverat reddere prohiberetur; quodque cum liberum sibi fuisset, amore sæculi debriatus, vovere et reddere contempsisset. Bernardus vero, cum nec loqui ei permetteretur, accedens ad carcerem clamavit: « Scito, frater Gerardo, quia ituri sumus in proximo, et monasterium introituri. Tu vero quando quidem exire non licet, hic monachus esto, sciens quod vis et non potes, pro facto reputari. » Aliquando itaque tempore in carcere clausus et compedibus vinctus, dicebat durum esse sibi contra stimulum gratiæ Dei recalcitrare. Dideit, inquam, fellea dulcedo amoris hujus sæculi quantis calamitatibus, quantisque amaritudinibus repleatur. Deum cum sufficienter et salubriter pro obstinatione sua castigatus a Domino fuisset, quadam nocte audivit in somnis vocem dicentem sibi: « Hodie liberaberis. » Eadem itaque die circa vesperam divinitus compedes ejus contractæ sunt, claustra etiam carceris sponte reserata sunt, exiensque Gerardus, per medium illorum qui se captivaverant et recluserant liber incedebat. Sicque a gemina captivitate corporis scilicet et animæ magna Dei misericordia liberatus, ita ut ex sententia dicere posset: *Virga tua et baculus tuus, Domine, ipsa me consolata sunt* (*Psal. xxii*) cum fratribus suis, cæterisque, qui in eodem spiritualis militiæ sacramenta juraverant, Cistercium venit, tanto humiliter et devotius votum quod voverat Domino redditurus, quanto ex sola divina gratia et voluntate vovendi, et ejusdem voti implendi facultatem, tam manifesto miraculo edoctus, inesse sciebat. Postmodum vero, eum reverendissimus Pater Stephanus Cisterciensis abbas, beatum Bernardum et fratres ejus, cum aliis viris religiosi, ad ædificandam domum Clarævallis mississet, ipsumque venerabilem Bernardum cæteris præfecisset abbatem, dominus Gerardus in eadem domo cellerarius constitutus est. Quam vero strenue, quamque prudenter et humiliter officium sibi creditum administraverit, melius ipsius beati Bernardi verbis quam nostris explicabimus. Cum enim post obitum ejus idem venerabilis abbas nobili illa sua facundia sermonem piissimo luctu plenum in conventu fratrum faceret, inter cætera sic ait (18). « Scitis, o filii, quam justus sit dolor meus! quam dolenda plaga mea. Cernitis nempè quam fidus comes deseruit me in via hac qua ambulabam! quam vigil ad curam, quam non segnus ad onus, quam suavis ad mores! Quis mihi ita pernecessarius, cui æque dilectus ego? Frater erat genere, sed religione germanior. Dolete, quaeso, vicem meam, quibus hæc nota sunt. Infirmus corpore eram, et ille por-

(18) Oratio funebris in obitu Gerard. Serm. 26 in Cant.